

Nieuwsbrief september 2025

Geschiedkundige Vereniging Oudewater

Secretariaat: Zuid IJsselkade 4 te Oudewater

Telefoon: 06-52581330

www.geschiedenisoudewater.nl

Deze Nieuwsbrief is namens het bestuur samengesteld, onder dank aan de informanten en tipgevers. Suggesties voor de volgende Nieuwsbrief?

Mail de informatie naar info@geschiedenisoudewater.nl

Nieuws van de voorzitter

Geachte leden van de vereniging,

Het Stadsmuseum stond, in het kader van de herdenking van Oudewaterse moord, centraal tijdens de drukbezochte weekenden van augustus. Met ingang van september vervolgen we onze agenda met de lezingencyclus, met als afsluiter de inmiddels bekende Pub Quiz.

Tevens vervolgen we met de cyclus van korte artikelen over de 80-jarige oorlog, welke we dit jaar zullen afronden met de Vrede van Münster en een nabeschouwing.

Voor onze vereniging is 2025 een jaar om niet snel te vergeten. Zelden kwamen er zoveel historische momenten voor in onze stad. Dit jaar herdachten we 80 jaar bevrijding, vierden we dat Oudewater al 760 jaar stadsrechten bezit, en staan we stil bij de aanval van de Spanjaarden in 1575 – precies 450 jaar geleden. Het zijn gebeurtenissen die elk hun eigen betekenis hebben, maar samen één groot verhaal vertellen: dat van een stad die door de eeuwen heen veerkracht heeft getoond, en steeds opnieuw de toekomst heeft omarmd.

De Geschiedkundige Vereniging Oudewater heeft dit jaar actief bijgedragen aan de herdenkingen. Met bijzondere lezingen, activiteiten en ontmoetingen gaven we het verleden een plek in het heden.

We hebben aandacht besteedt aan de Slag om Walcheren, Ad van Liempt heeft een prachtige lezing gegeven over de Tweede Wereldoorlog, het herdenken van 760 jaar Oudewater is op de lokale radio uitgezonden en zoals eerder aangegeven was tijdens de weekenden van augustus het Stadmuseum geopend.

Straks sluiten we het jaar af met onze jaarlijkse Pub Quiz, waar geschiedenis en gezelligheid samenkomen. Want herdenken hoeft niet altijd zwaar en plechtig te zijn; het mag ook verbinden, inspireren.

Waarom herinneren waardevol is.

Laten we beginnen bij de vraag waarom herdenken belangrijk is. Zonder herinnering zouden we onze wortels verliezen. We zouden vergeten wie we zijn en hoe we geworden zijn tot de gemeenschap die we nu vormen.

De bevrijding van 1945 bijvoorbeeld, is veel meer dan een historische datum. Het is een herinnering aan de waarde van vrijheid – vrijheid die niet vanzelfsprekend is, maar waarvoor mensen hun leven gaven. Voor ons is dat een uitnodiging om alert te blijven en onze democratische waarden te beschermen.

Het vieren van 760 jaar stadsrechten laat zien, dat Oudewater niet zomaar een plaats is, maar een bijzondere gemeenschap die al eeuwenlang hier is gevestigd. Het maakt ons bewust van de trots die hoort bij een stad met zo'n lange geschiedenis. Het toont ook hoe belangrijk verbondenheid is, om samen te bouwen, samen te wonen en samen te vieren.

De herdenking van de Spaanse aanval in 1575 vertelt ons een ander belangrijk verhaal: dat van moed, doorzettingsvermogen en de prijs die soms betaald moet worden voor vrijheid.

De valkuil van somberheid

Maar juist omdat geschiedenis vaak ook pijn en strijd bevat, kan herdenken soms zwaar aanvoelen. Het gevaar is dat we blijven hangen in verdriet, of in vijandbeelden van lang geleden. “De Spanjaarden” bijvoorbeeld, waren ooit de tegenstander, maar vandaag leven we in een Europa waarin Spanjaarden onze burens en vrienden zijn.

Geschiedenis mag ons nooit gevangen houden in het verleden. Het gaat er niet om oude tegenstellingen levend te houden, maar om te begrijpen wat er toen gebeurde en welke lessen we daar nu uit kunnen trekken.

---- 0000 ----

Na deze inleiding wil ik u graag kennis laten maken met onze geschiedenis door middel van meer dan 1200 historische foto's van Oudewater. Neemt u er gerust de tijd voor, want het zijn bijzondere foto's;

https://beeldbank.cultureelerfgoed.nl/rce-mediabank/?fq%5B%5D=search_s_entity_name:%22Foto%27s%20en%20dia%27s%22&mode=gallery&view=horizontal&sort=order_s_objectnummer%20asc&q=oudewater&page=1&reverse=0

Een gesprekje met verrassend gevolg.

In april jl. werd ik tijdens opening van het Stadsmuseum aangesproken door een dame die geraakt was door het verhaal bij het schilderij van de Oudewaterse Moord.

Ze vertelde dat ze uit Groenlo kwam en dat daar de gevechten uit die tijd nog altijd worden nagespeeld door 1500 (!!!) gekostumeerde vrijwilligers, compleet met tromgeroffel en kanongebulder. Zij nodigde ons nadrukkelijk uit bij zo'n gebeurtenis te komen kijken.

Rond dezelfde tijd was er via omroep MAX in een aflevering van "De Ridders van Gelre" de opening van een nieuw Nationaal Museum Tachtigjarige Oorlog te Groenlo te zien, het NMTO, gevestigd in de Oude Calixtuskerk. Het maakte echtgenoot en mij nieuwsgierig en we gingen daar een kijkje nemen. Wat ons het meeste trof was het grote verschil tussen "ons" verhaal en dat van Groenlo en omgeving. Letterlijk een andere wereld in die tijd. Terwijl men in Holland de Gouden Eeuw beleefde werd er in het Oosten van het land nog jarenlang hevig gevochten. Een complexe geschiedenis.

Het museum is prachtig ingepast in het ongeveer 500 jaar oude kerkgebouw en biedt zo breed mogelijke informatie. Het is dan ook een Nationaal Museum. Hoe uitgebreid de informatie ook was.....op een moment misten wij Oudewater in het verhaal.

Thuisgekomen nam echtgenoot contact op met het museum, verwees naar onze website en het boek "Vrijheid en Gezag" vergezeld van enkele foto's.

Er ontstond een aardig contact met de directrice en conservator met de belofte dat er iets aan gedaan ging worden en een week of twee geleden werden we uitgenodigd te komen kijken. We kregen een 2 uur durende rondleiding door conservator Godfried Nijs, tevens een enthousiast archeoloog, we waren er zo een beetje verguld mee.

En ja, Oudewater is toegevoegd aan een landkaart waarop steden die aangevallen zijn vermeld worden met wat bijpassende informatie.

Het was een bijzondere samenloop van omstandigheden en ervaring.

Waar een toevallig gesprekje in ons Stadsmuseum toe kan leiden.....

Zie ook; <https://www.nmto.nl> en <https://www.slagomgrolle.nl>

Gerrie van Roon.

“Moedernegotie” tijdens de Tachtigjarige Oorlog: Het Fundament van de Gouden Eeuw

De Tachtigjarige Oorlog (1568-1648) was een turbulente periode in de geschiedenis van de Nederlanden. Terwijl het land verweekeld was in een langdurige strijd tegen Spanje voor vrijheid en onafhankelijkheid, bloeide tegelijkertijd de handel op. Een van de belangrijkste pijlers van de economische bloei die uiteindelijk zou bijdragen aan de Gouden Eeuw, was de zogenaamde *moedernegotie*. Deze handel, voornamelijk gericht op de Oostzee, werd gezien als de "moeder" van alle handel in de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden. In dit artikel bespreken we wat de moedernegotie inhield, hoe deze zich ontwikkelde tijdens de Tachtigjarige Oorlog, en wat de gevolgen waren voor de Nederlandse economie.

Wat was de moedernegotie?

De moedernegotie verwijst naar de handel die de Nederlanders dreven met de landen rond de Oostzee, zoals het huidige Polen, Zweden, en de Baltische staten. Centraal in deze handel stonden graan, hout en andere bulkgoederen. De Nederlandse steden, met name Amsterdam, hadden grote hoeveelheden graan nodig om de groeiende bevolking te voeden en hongersnoden te voorkomen. Het graan uit de Oostzee-regio, vaak van hogere kwaliteit en goedkoper dan wat lokaal geproduceerd kon worden, vormde een cruciaal importproduct.

Daarnaast waren andere grondstoffen zoals hout, teer en hennep essentieel voor de bouw van schepen en andere infrastructuur, wat weer belangrijk was voor de expansie van de Nederlandse handelsvloot en daarmee voor de wereldwijde handelspositie van de Republiek.

Ontwikkeling tijdens de Tachtigjarige Oorlog

Hoewel de Tachtigjarige Oorlog een periode van grote onzekerheid en geweld was, slaagden de Nederlandse kooplieden erin om de moedernegotie niet alleen te handhaven, maar zelfs uit te breiden. Dit kwam deels door de strategische ligging van de Nederlanden en de geavanceerde scheepvaarttechnologie die zij in huis hadden.

Een belangrijke factor was de relatieve stabiliteit van de Hollandse steden, in vergelijking met de zuidelijke Nederlanden die zwaarder getroffen werden door de Spaanse militaire campagnes. Terwijl steden als Antwerpen economisch terrein verloren, ontwikkelde Amsterdam zich als een belangrijk centrum voor internationale handel. De val van Antwerpen in 1585 leidde tot een grote toestroom van rijke kooplieden en ambachtslieden naar Holland, wat de handelspositie van Amsterdam verder versterkte.

Tegelijkertijd profiteerden de Nederlanders van het verval van de Hanzesteden, die tot dan toe een dominante rol hadden gespeeld in de Oostzeehandel. Dankzij hun efficiënte schepen, zoals de schepen van *het type Fluit*, konden Nederlandse handelaren goedkoper opereren dan hun concurrenten. Dit gaf hen een sterke voorsprong op de Oostzeemarkt.

Geopolitieke en economische voordelen

De moedernegotie bood de Republiek niet alleen economische voordelen, maar ook geopolitieke stabiliteit. Door de handel met de Oostzee te onderhouden, waren de Nederlanders minder

afhankelijk van andere Europese landen voor voedselvoorziening, wat hen veerkrachtig maakte in tijden van conflict.

De inkomsten uit de moedernegotie speelden bovendien een cruciale rol in het financieren van de oorlog tegen Spanje. De opbrengsten werden gebruikt om het leger en de vloot van de Republiek te bekostigen. Daarnaast zorgde de handel ervoor dat Amsterdam en andere Hollandse steden konden uitgroeien tot internationale handelscentra, met een enorme concentratie van kapitaal en ondernemersgeest.

Het fundament van de Gouden Eeuw

De moedernegotie legde het fundament voor de Gouden Eeuw, de periode waarin de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden uitgroeide tot een economische en culturele grootmacht. De Oostzeehandel zorgde niet alleen voor directe welvaart, maar droeg ook bij aan de ontwikkeling van andere handelsroutes en industrieën. Vanuit de basis die de moedernegotie bood, konden Nederlandse kooplieden hun blik verruimen naar de rest van de wereld, met ondernemingen zoals de Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC) en de West-Indische Compagnie (WIC).

Conclusie

Tijdens de Tachtigjarige Oorlog vormde de moedernegotie een van de meest stabiele en winstgevende aspecten van de Nederlandse economie. Ondanks de oorlogsomstandigheden slaagden Nederlandse handelaren erin om hun positie in de Oostzeehandel te versterken, wat niet alleen bijdroeg aan de onafhankelijkheidsstrijd tegen Spanje, maar ook de basis legde voor de latere economische bloei van de Republiek. Zonder de moedernegotie zou de Gouden Eeuw, zoals wij die kennen, wellicht nooit hebben plaatsgevonden.

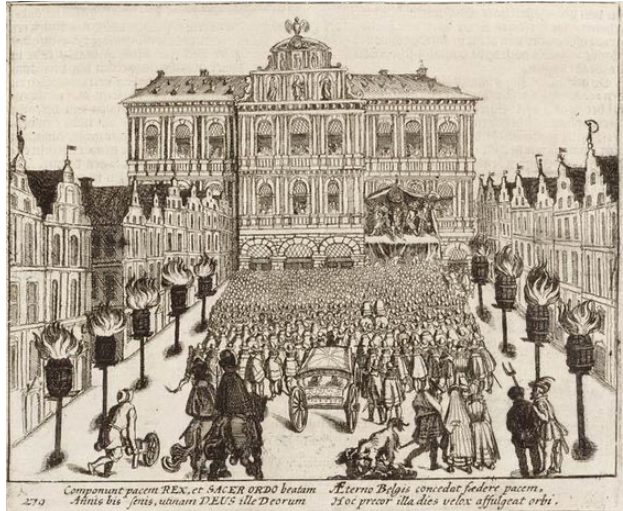

Het Twaalfjarig Bestand: Een “pauze” in de Tachtigjarige Oorlog

De Tachtigjarige Oorlog (1568–1648) is een van de meest bepalende conflicten in de Nederlandse geschiedenis. Binnen deze langdurige strijd tussen de Nederlandse opstandelingen en het Spaanse rijk vond een opmerkelijke periode van wapenstilstand plaats: *het Twaalfjarig Bestand* (1609–1621). Dit bestand betekende geen definitieve vrede, maar bood beide partijen een adempauze. Het had grote politieke, economische en religieuze gevolgen, zowel in de Nederlanden als daarbuiten.

Achtergrond van het Bestand

Het Twaalfjarig Bestand kwam tot stand in een tijd waarin zowel Spanje als de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden de oorlog moe waren. Spanje, geleid door koning Filips III, kampte met financiële problemen door de hoge kosten van de oorlogen in Europa, waaronder de strijd tegen Engeland en Frankrijk. Aan de andere kant waren de Nederlandse provincies, onder leiding van stadhouder Maurits van Oranje en raadspensionaris Johan van Oldenbarnevelt, eveneens uitgeput door de lange oorlog.

Afkondiging van het bestand in Antwerpen

Daarnaast hadden de Nederlandse opstandelingen belangrijke successen geboekt, zoals de overwinning bij de Slag bij Nieuwpoort (1600) en de inname van verschillende strategische steden. Dit gaf de Republiek een sterke onderhandelingspositie. De behoefte aan stabiliteit en een tijdelijke onderbreking van de vijandelijkheden leidde uiteindelijk tot onderhandelingen, die resulteerden in het Twaalfjarig Bestand.

De Onderhandelingen

De onderhandelingen die voorafgingen aan het bestand vonden plaats in Den Haag en duurden maanden. Beide partijen werden bijgestaan door bemiddelaars uit Frankrijk en Engeland. Een belangrijk punt van discussie was de status van de Republiek. Spanje erkende de Republiek niet als een onafhankelijke staat, maar ging wel akkoord met een tijdelijke wapenstilstand. Voor de Republiek betekende dit een impliciete erkenning van haar de facto onafhankelijkheid.

Een ander twistpunt was de religie. Spanje wilde de katholieken in de Republiek bescherming bieden, terwijl de protestantse leiders in de Republiek hun calvinistische staatskerk wilden beschermen. Hoewel dit vraagstuk niet volledig werd opgelost, legden de onderhandelingen wel de basis voor een tijdelijke rustperiode.

Het Twaalfjarig Bestand had verstrekkende gevolgen op meerdere vlakken:

1. Economische Bloei

Tijdens het bestand groeide de Republiek uit tot een economisch machtsblok. De handel en scheepvaart bloeiden, met name door de activiteiten van de Verenigde Oost-Indische Compagnie

(VOC). Amsterdam werd een belangrijk financieel en commercieel centrum, en de rijkdom van de Gouden Eeuw begon in deze periode tot volle bloei te komen.

2. Interne Politieke Spanningen

Hoewel het bestand de oorlog naar buiten toe stopte, leidde dit intern tot een politieke crisis in de Republiek. De belangrijkste spelers in deze crisis waren Maurits van Oranje, die een voortzetting van de strijd wenste, en Johan van Oldenbarnevelt, die pleitte voor een blijvende vrede. De spanningen tussen de staatsgezinde (voorstanders van de macht van de Staten-Generaal) en de prinsgezinden (aanhangers van de stadhouder) bereikten een hoogtepunt, wat uiteindelijk resulteerde in de executie van Johan van Oldenbarnevelt in 1619.

3. Religieuze Polarisatie en de derde synode van Dordrecht

Tijdens het Twaalfjarig Bestand ontstond in de Republiek een godsdienstig geschil tussen de Leidse hoogleraren Arminius uit Oudewater en Gomarus uit Brugge. Om dit bij te leggen, werd in Dordrecht in de Schuttersdoelen de Synode van de Gereformeerde Kerk bijeengeroepen (1618-1619). De Kerken hadden zevenendertig predikanten en negentien ouderlingen afgevaardigd, de verschillende universiteiten vijf hoogleraren, en de Staten-Generaal achttien vertegenwoordigers. Daarnaast waren er circa dertig buitenlandse afgevaardigden. De voorzitter van de Synode was de Leeuwarder predikant Johannes Bogerman. Tijdens de Synode werd de remonstrantse leer veroordeeld. Verder werd besloten tot een nieuwe Bijbelvertaling en doordat de Staten-Generaal de vertaling hadden gefinancierd, kreeg de Bijbel de naam Statenbijbel. De Statenbijbel (1637), die van grote invloed is geweest op cultureel, taalkundig en maatschappelijk vlak en een diepgaande invloed heeft gehad op de Nederlandse samenleving.

4. Internationale Betekenis

Het bestand had ook internationale implicaties. Andere Europese mogendheden, zoals Frankrijk en Engeland, beschouwden het als een voorbeeld van hoe diplomatie een langdurige oorlog kon verzachten. Voor Spanje was het bestand een kans om de eigen economie en militaire slagkracht te herstellen.

Het Einde van het Bestand

In 1621 liep het Twaalfjarig Bestand af en hervatten de gevechten. Tegen die tijd was de Republiek sterker geworden en beter voorbereid om de strijd voort te zetten. Spanje was ondertussen niet in staat om een beslissende slag toe te brengen. De hernieuwde oorlog zou uiteindelijk pas in 1648 eindigen met de Vrede van Münster, waarin de Republiek officieel als onafhankelijke staat werd erkend.

Conclusie

Het Twaalfjarig Bestand was een belangrijk hoofdstuk in de Tachtigjarige Oorlog. Het bracht een tijdelijke adempauze, waarin de Republiek kon bloeien en haar positie als opkomende grootmacht kon versterken. Tegelijkertijd toonde het bestand de interne spanningen en breuklijnen binnen de Nederlandse samenleving. Hoewel het bestand niet leidde tot een definitieve vrede, legde het wel de basis voor de latere onafhankelijkheid van de Republiek. Het blijft een fascinerend moment in de Nederlandse geschiedenis, waarin diplomatie en oorlog hand in hand gingen.

Van achter de gordijnen.

In het Stadsmuseum op de zolder van het stadhuis is ook ons depot aanwezig. Alle artefacten zijn geïnventariseerd en zorgvuldig ingepakt. Het depot bevindt zich in de ruimte van de filmprojectie, achter de bank. En om het depot uit het zicht van de bezoekers te houden hangen er gordijnen voor.

Deze keer vragen wij uw interesse voor een tekening van de “Waag en het Arminiushuis”.

De tekening is gemaakt door E.C. Rahms in 1859. Naast het fotograferen heeft Rahms ook veel getekend in Oudewater en omgeving. Deze tekening is afkomstig uit de collectie van de Heksenwaag en geschonken aan de G.V.O.

Oproep vrijwilligers.

Het expositie seizoen nadert zijn einde en half oktober sluit de expositie over “het onderwijs uit de vorige eeuw in Oudewater”. Voor 2026 staat er een nieuwe expositie gepland, waarover binnenkort meer. Voor de ontmanteling van deze expositie, begin november zijn we dringend op zoek naar vrijwilligers die ons hierbij willen helpen. Het betreft het opruimen en archiveren van de schoolfoto's en het leegmaken van de wissellijsten.

Mocht u tijd over hebben en ons hierbij willen helpen, meld u dan aan op het onderstaande mailadres. Geeft u dan gelijk op welke dag(delen) u eventueel beschikbaar bent, zodat wij dan een planning kunnen maken.

Wij hopen op veel aanmeldingen

Peter den Hertog

E-mail: Peterdenhertog@planet.nl

Aangeboden.

Nu de expositie over de Oudewaterse scholen zijn einde nadert en eind oktober zal worden ontmanteld om plaats te maken voor een nieuwe expositie hebben we een leuk oud schoolbankje in de aanbieding. We bieden dit eerst aan onze leden aan, voor we het elders zullen aanbieden

De vraagprijs is 85 euro en mocht u interesse hebben, neem dan contact op met ons secretariaat.

info@geschiedkundigeverenigingoudewater.nl

Reünie excursies.

Op 3 november houden we onze jaarlijkse reünie en nu van beide excursies die dit jaar zijn gehouden. Er wordt een terugblik gegeven d.m.v. diaprojecties welke door Nettie Stoppelenburg en Wil van der Heiden worden samengesteld. Foto's die Nettie heeft gemaakt stelt zij aan u ter beschikking, mits u aan haar een *verpakte USB-stick* afgeeft.

Daarnaast is de meerdaagse excursiecommissie bezig aan een concept voor de reis van 2026 en zal Ton Spaan daar een korte toelichting op geven.

Agenda

U kunt vast de volgende data in uw agenda noteren.

- 16 oktober lezing over Dirck Coornhert door Kees van 't Hooft
- 3 november 2025 Reünie excursies 2025
- 27 november 2025 Pub quiz over de geschiedenis van Oudewater

Voor meer informatie over de vereniging kan men ook onze website raadplegen.